

Бел 2
П 85

**ПЯТРО
ПРЫХОДЗЬКА**

**ЦАРОГ
ПАМЯЦІ**

**ПЯТРО
ПРЫХОДЗЬКА**

**ЦАРОГ
ПАМЯЦІ**

Вершы, балады,
паэма

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1983

Рэцэнзент Мікола Федзюковіч

*Куды б ні йшоў у свет багаты,—
З усіх краёў, з усіх дарог
У мілы кут, да роднай хаты
Вяртаўся я на свой парог.*

КОТИЦКАЯ
РАЙОННАЯ
ЦЕНТРАЛІЗОВАННАЯ
СИСТЕМА БІБЛІОТЕК

ПАРОГ

* * *

Не ўсе мы на купал рэйхстага
Ўставалі да майскіх нябёс,
Ды чырвань савецкага сцяга
З нас кожны у сэрцы пранёс.

І сёння я тым ганаруся,
Што ёсць ужо ўнукі ў мяне.
За мірны іх лёс пакланюся
Сваёй пераможнай вясне.

Мы голас высока ўздываем
Супроць ненажэрнай вайны.
Хай ткуцца пад сонечным маем
Зялёных лугоў дываны.

* * *

Ад часу бронзавымі сталі
Ствалы і сосен і дубоў.
О, колькі на сябе прымалі
Яны ад цёмных хмар грамоў!

Мне ўпартасць іх даўно знаёма:
Усюды ў нас, дзе бальшакі,
Каля крыніц і вадаёмаў —
Растуць сасонкі і дубкі.

Юнацтва наша залатое
Аддадзена лугам, палям.
Я захапляўся песняй тою,
Што напявала пушча нам.

У дні спякот і непагоды
Квітнее родная зямля.
На ўвесь свой век красу прыроды
Яшчэ малым запомніў я.

СТАЛІНГРАДСКАЯ БАЛАДА

Анатолю Вялюгіну

1

Не, такога урагану
Не было яшчэ на свеце.
Ад Мамаева кургана
Гул ішоў па ўсёй планеце.

Вораг наш у лютай сіле
Не глядзеў на свет цвяроза —
Колькі ўжо ў лясах Расіі
На крыжы пасек бярозак.

6

Ён хацеў ля стром Урала
Нас малою ўзяць цаною.
Толькі Волга...
Волга стала
Непрыступнаю мяжою.

Тут сышліся ў дыме бітвы
Смерч са смерчам —
Два мільёны.
Між руін
У снег і рытвы
Урасталі батальёны.

На Мамаевым кургане,
Дзе грымотна бура грае,
Сярод армій
Слынной стане
Наша
Шэсцьдзесят другая.

2

Хто не чуў з вас
Пра Чуйкова —
Камандарма баявога?
На Курган не выпадкова
Прывяла яго дарога.

Ратнік мужны, нецярплівы,
З гартам сэрца невымерным,
Тым заўсёды быў шчаслівы,
Што службыў радзіме верна.

Ён,
без пыхі і рэгалій,
У акопах слыў за брата,
У баі — мацней за сталі —
Быў салдатам для салдата.

7

Ноччу з карты воч не зводзіў,
Як гадзіннік ціха стукаў.
Да яго ў бліндаж заходзіў
Самавіта маршал Жукаў.

— Цяжка?..
Людзі на планеце
Вераць, — з бітвы пад Масквою, —
Што стаяць Расіі ў свеце
Не з паніклай галавою! —

Рады добрым прыпамінам,
Усміхнуўся, поўны сілы. —
Стануць гэтыя руіны
Для фон Паўлюса магілай.

Будзем браць яго жывога,
Пэвен будзь, Васіль Іваныч...

А пад кручамі дарога
Ўся снарадамі ўзарана.

Ад світання да світання
Гром, агонь
Ды энк металу —
На Мамаевым кургане
І жалеза памірала.

Камандарма кліч зімою
Прагучаў тады былінна:
— Мы адсюль,
Славяне-воі,
Пойдзем з мечам
Да Берліна!..

Камандарму зноў з'яўляцца
На плацдармах —
Бой трывожыць —

Не адну з капітуляцый
Ад часцей прымаць варожых.

Не любіў ён шабель, бурак,
Воін сённяяшняя часу.
Бровы чорныя нахмурыць,
Афіцэрам гримне басам:

— Нас радзіма ўсіх шануе.
У радзімы сэрца маці.
Аднаго нам не даруе,
Калі мужнасць воін страціць.

Там, дзе д'ябал гулі ладзіў
Ды світалі густа кулі,
Бас ягоны ў Сталінградзе
І ў Германіі мы чулі.

Не кажу я,
Як далей там
Лёс мне выпаў з ім страцацца, —
Тое больш важней,
Як Кейтэль
Да яго ішоў здавацца.

Вось на гэтым бы
Баладу
І закончыць.
Мужна. Строга.
Ды на покліч Валгаграда
Прывяла мяне дарога.

3

Там, дзе некалі айчыне
Кроў і лёс
Прынеслі ў дар мы, —
Дрэвы, сонца ў небе сінім
Сон вартуюць камандарма.

Ля гранітнага спачыну
Б'юцца ўнізе

Волгі хвалі.
Запавет герой пакінуў,
Каб яго
тут пахавалі.

Баявым паходным маршам
Адгучала пахаванне.
І ляжыць любімы маршал
На Мамаевым кургане.

Поруч з ім
Пад ветрам волкім
Спяць яго сыны — салдаты,
Што тады
З грымотай Волгі
Не вярнуліся дахаты.

Супраць тых,
Хто розум страціў,
Брэшучы за акіянам,—
Востры меч
Радзіма-маці
Узняла па-над Курганам.

Ясны меч
Па-над гарою
І гранітам Валгаграда —
Слава вечная героям,
Пра якіх
Мая балада.

СУСТРЭЧА

УСПАМІН
БЫЛОГА КІЖАЎЦА

Светлым святам маладосці
Вечар той для многіх стаў.
Да студэнтаў КІЖа ў госці
Дзядзька Колас завітаў.

Гаварыў пясняр народа
Не аб тым, як піша ён,
А пра родную прыроду,
Дарагую нам здавён.

Мы пра творчыя сакрэты
Не распытвалі ў яго:
Вочы ззялі ад таго,
Што не толькі па партрэту

І па кнігах, што читалі,
Ён цяпер вядомы нам.
Ён вясну прынёс у залю
Маладым сваім сябрам.

З намі гутарыць сардэчна
І расказвае аб тым,
Як ля Пухавіч, на ўзрэччы,
Рыбакі сядзелі з ім,

Як пад сонцам зіхацела
Свіслач — ціхая рака,
Як на бераг утравелы
Ён выцягваў шчупака.

І не ў зале — на прывале,
Ля кастроў мы з ім былі.
Перад намі паўставалі
Гоні з «Новае зямлі»,

Пушчы, рэкі, свет вялікі,
Што пясняр нам адкрываў.
Чулася — Сымон Музыка
«Крыжачок» на скрышцы граў...

Стрэча з Коласам у КІЖы
Лепшай лекцыяй была.
Ён дарыў нам замест кніжак
Слодыч творчага цяпла:

— Пачняце пісаць з душою —
Шашаль слова не кране.
Шчасце ў слове, што парою
Людзям душы ўскалыхне.

НЕ СТРАЛЯЙЦЕ Ў НЕБА!

Для ўсіх, хто хоча дружбы на зямлі,
У нас адна ёсць пад нагамі глеба.
Каб ціха ў небе воблакі плылі,
Спявалі птушкі —
Не страляйце ў неба!

Мы ад рэйхстага ўзяць змаглі ключы,
Даруе нам гісторыя, салдатам:
Салютавалі ў неба з аўтаматаў,
Даніну той вясне аддаючы.

Цяпер, калі між спелых муравоў
Гушкаецца палёў бязмежных мора,
Не рушце строй крылаты журавоў,
Што апаясваюць зямлю без зморы.

Дадзім паболей вільгаці, святла
Палям і пушчам, каб цвілі ў прыволлі,

Бо неаднойчы смерць да нас ішла
І раз'ядала нашы раны соллю.

Будзь рады, што гісторыя бяжыць
Ужо каторы год пад мірным небам.
Усе краіны ў дружбе хочуць жыць
І не адзіным толькі чэсным хлебам.

Для нас — сумленных на зямлі людзей —
Жыццё бывае з радасцю і горам.
Але заўжды, калі пачаўся дзень,
Мы радуемся сонцу
Над прасторам.

У ТОЙ ДЗЕНЬ...

Ніколі той дзень не забуду —
Мяжу паміж шчасцем і злом.
Насустрэч бяздольнаму люду
За тою мяжою ідзём.

У тыгравым нейкім адзенні
З канцлагаераў людзі бягуць.
А ў полі
Пад небам вясеннім
Так хораша птушкі пяюць.

Ужо адшумелі мяцелі,
Наш Май па планеце ідзе.
І ластаўкі зноў прыляцелі
Ў свой ранак шчаслівы і дзень.

Зямлю набіралі з адталін,
Каб гнёзды сабе збудаваць.
І мы сваім сэрцам казалі:
Нам рана яшчэ спачываць.

Усё мы для радасці маем,
Каб жыць добра ў родных краях.
Ды трэба ісці ўслед за Маем,
Браць крэпасці
Ў мірных баях.

ЭЛЬБРУС

Каўказ прачнуўся з клёкатам арліным,
Ён на зары, як волат, светларус.
Да Машука праз рэкі і даліны
Кідае промні сонечны Эльбрус.

Нібыта ўвесь у пабялелым жвіры
Упёрся ён у неба галавой.
Не раз тут аўтар «Дэмана» і «Мцыры»
Стаяў перад вяршыняю сівой.

Пасябраваў з Эльбрусам ён адразу,
Аб прыгажосці гэткай і не сніў,
Загнаны з пецярбургскай мітусні
Ў цясніны гор Паўночнага Каўказа.

Тут зноў паэта ліра загучала
Аб тым, як людзі падалі ў баях,
Як залатая хмарка начавала,
Укрыўшыся ў Эльбруса на грудзях.

Паэт, па службе невысокі чынам
І ростам мо ніжэйшы за другіх,
Стаў, як Эльбрус,
Паэзіі вяршыняй,
Што бурным словам
Пакарае ўсіх.

БАЛАДА АГНЮ

На дварэ зімовы вечар
Асыпае мяккі снег.
Ганна думае аб нечым —
За акном вясёлы смех.
Дзеці коўзаюцца з горкі,
Як калісь яна сама.
Адзіноцтвам сёння горкім
На душу лягла зіма.
На будоўлі муж загінуў —
Спрытны, статны, малады.
Двух сыноў-двайнят пакінуў,
Ім было па тры гады.
Не забудуцца ніколі
Ёй пакуты ночы той.
Але што ж тужыць, даволі
Жыць адною нематой.
Ганна ведае — у свеце
Неспакойна сёння зноў...
Каб зварыць вячэру дзецям,
Прынясла з павеці дроў.
Запаліла ў печы. Хата
Пасвятлела быццам днём.
І прыемна стала надта
Пасядзець перад агнём.
Хай шуміць у печы вечар,
Як вядзецца з даўніны.
Гэта ж свеціцца агеньчык
Не пажару, не вайны.
Дровы полымем іскрацца,
Промнем падаюць на скронь.
Зараз толькі двое ў хаце —
Толькі Ганна ды агонь.

ПРАЛЕСКІ

Якое шчасце, што ў турме я ўсё ж
бачу, адчуваю, як змяняюцца часі-
ны года... Схадзіце абавязкова ў
лес і нарвіце пралесак...

З пісьма Веры Харужай брату Васілю

Граніца, жалезныя краты,
Ад воч адгароджаны свет,
Сястру аддзялілі ад брата,
Што жыць заставаўся ў Маскве.

І ён нечаканую вестку
Тады атрымаў ад сястры.
Пісала: «Нарвіце пралесак
І мне ў падмаскоўным бары».

Захмараны год непагодны
Застаўся ў абломках муроў.
На волю да блізкіх і родных
Вярнулася Вера дамоў.

Нядоўга яна гаварыла
Пра гора і мукі свае.
Яны былі бачны на жылах,
На твары суровым яе.

О не, не зламала нягода
Адважнай падпольшчыцы дух.
«Я чула ў турме непагоды,
Як рэжа дзірван востры плуг,

Як свішча каса ў лузе звонка,
Жнуць жыта і птушкі пяюць.
Савецкую чула старонку —
Любімую маці сваю.

Як зоркам цвісці ў небе сінім,
Быць лету ці позняй зіме —

Я кожную года часіну
Душой адчувала ў турме».

Як жыць і ў жыццё трэба верыць,
Прайсці праз агонь і турму —
Да ночы Харужая Вера
Расказвала брату свайму.

Свяцілася ясная просінь
Ад месячнай позняй пары.
А брат з хваляваннем падносіў
Пралескі для роднай сястры.

ДАЛІНА ГЕЙЗЕРАЎ

Ёсць на Камчатцы гейзераў даліна,
Там з-пад зямлі фантан і ўзімку б'е.
Усё наўкол — каменні і расліны —
Гарачай парай гейзер абдае.

Нібы сама зямля адкрыла краны, —
Жывой вадзе няспынна з нетраў біць.
Хоць розныя па колеру фантаны,
Але па-свойму кожны з іх кіпіць.

СПОВЕДЗЬ МАЛАДОГА БАЙЦА

Я нарадзіўся позна для паходаў,
Калі з агню вярталіся ў агонь.
Дваццаты век
Васьмідзесятым годам
Лёг на салдацкі алы мой парон.

ХОТИМСКАЯ
РАЙОННАЯ

Не маляваць прыйшоў
Лугі і пожні.
Вучоба ў полі —
Як сапраўдны бой.
І мне ў паходзе —
Лепшы спадарожнік —
Марш у сугуччы з баявой трубой.

Ці ў поўдзень жніўны,
Ці марозным лютым
Іду праз вецер палявых дарог, —
Я неразлучны са сваім статутам,
Дзе чуден голас баявых трывог.

Гудуць мае натруджаныя ногі,
Заўжды кароткі мой салдацкі сон.
Мне ж бачны ў сне
Бясконцыя дарогі,
А нада мною —
Неба парасон.

Маё юнацтва —
У хадзе няспынай.
І я на свой не наракаю лёс.
Я — далакоп,
Я — вартавы краіны,
Што хоча ўсім бяз'ядзерных нябёс.

ГАВОРЫЦЬ ЗЯМЛЯ

Я чула над полем
Плач пыльнага лета,
І сведкай не раз
Давялося мне быць,
Як многапакутная наша планета
Ад войнаў былых і сучасных гарыць.

Мінула над Эльбай
З апошняга бою
Ужо трыццаць сем
Незабыўных гадоў,
А міны знаходзяць яшчэ пада мною
Ля вёсак,
Муроў маладых гарадоў.

Любою парой
Можа ўспыхнуць зарад іх
З-пад роўнай шашы
Ці з дна нейкай ракі.
Знарок мо якімсьці засыпаны гадам,
Каб смерць выпаўзала з нячыстай рукі.

Глядзіце! — Дзе вёсны дзяўчаты гукалі,
Сады распускаліся, краскі цвілі, —
Сапёры-байцы асцярожна рукамі
Разгортваюць цёплыя жменькі зямлі.

Нясуць на руках
Смерць у кузаў машыны
І ціха-ціхутка адвозяць на гаць...
Тут будзе зноў жыта
Над роснай сцяжынай,
І кветкі вясною,
І дрэвы ў снягах.

НАВАГОДНЯЕ ПАСЛАННЕ

Як салдат перад паходам,
Я чакаю дня прыходу —
Новай яснае зары.
З новай поўначчу студзёнай,
З новай радасцю штодзённай,

З новым снегам,
З Новым годам,
З новым шчасцем Вас,
Сябры!

ЛЕБЕДЗІ

Усюды снягі,
дзе ні пройдзеш,—
Ляжаць на вадзе, на зямлі.
Чародкамі птушкі на поўдзень
Ад Балтыкі ўдалы адплылі.

Ляцелі за рэкі, за горы,
Туды, дзе й зімою вясна.
А тут засталіся на ўзмор'і
Два лебедзі —
ён і яна.

Яна не магла ўжо ўскрыліцца —
Параніла лапку сваю.
Вятры там, дзе бераг іскрыцца,
Снягамі яе абдаюць.

Нялёгка ў вадзе між ільдзінаў
Было б зімаваць ёй адной.
Ды лебедзь яе не пакінуў —
Застаўся з сяброўкай сваёй.

* * *

Былі мы злосныя, як д'яблы,
Грымеў апошні люты бой.
Жалезны разарваўся яблык
У нас —
Над самай галавой.

Перад зарой
Над чорным вірам
З нябёсаў падала імжа.
Пад намі —
Між вайной і мірам —
Лягла апошняя мяжа.

Мы ўтрох ляжалі на мяжы той,
Яшчэ быў з намі кулямёт.
Дзе ж трэці?
«Коля! Ці жывы ты?» —
Прабіты чэрап навылёт.

Мы сябра з пасмаю сіваю
На акрываўленай траве
Забінтавалі з галавою —
А мо яшчэ і ажыве?..

НАГАСАКІ — НЬЮ-ЙОРК

Краіна узыходзячага сонца —
Святло зары
І... слёзы на вачах.
Там на плячах,
Дзе след пакінуў стронцый,
Гарачы, едкі попел
Не ачах.

Над Нагасакі
І над Хірасімай
Па небу поўз ён,
Смертаносны «краб».
Хто напускаў яго?
Хай разам з ім бы
Загінуў смерчу ядзернага д'ябл.

Яшчэ ад першай атамнае бомбы
Не зараслі руіны гарадоў,
А кат заморскі
Зноў у катакомбы
Загнаць імкнецца
І дзяцей і ўдоў.
Крыж сущашэння бачыць над сабою,
Нібыта гора пройдзе паласой.
І новай зброяй
Над усёй Зямлёю
Размахвае,
Бы клёпанай касой.

Не могуць з гэтым людзі прымірыцца —
Пакутнай Нагасакі жыхары,
І свой пратэст
Праз моры,

праз граніцы

Нясуць туды,
Дзе смерч агнём гарыць.
Ідуць ад Нагасакі да Нью-Йорка,
Каб грывнуць моцна
Ў дзверы смерці той,
Што над Японіяй
З атрутай горкай
Прайшла пакутай,
Вечнай слепатой.
Ідзіце,

людзі,

Праўды сцяг нясіце,
Трывогу біце ў гучныя званы!

Зямля ж ляціць хай
Па сваёй арбіце
Між ясных зор
Без смерчу,
Без вайны!

СВЯТЛО І ЦЕМРА

Рэйхстаг!
Да яго ў сорок пятым
Праз вёрсты паходных завей
Сваю мы данеслі адплату
За слёзы мільёнаў людзей.

Я ўспомніў тады
Трыццаць трэці,
Калі, яшчэ школьнік малы,
Пачуў,
Як заходні нам вецер
Нёс чорныя хмары маны.

Фашысты свой штаб падпалілі —
Той самы рэйхстаг,
Дзе яны
Не першыя крокі рабілі
Да новай сусветнай вайны.

Ад цэлага свету ўкрывалі
Сляды сваёй бруднай хлусні.
І меч на судзе падымалі
Над тым,
Хто пра тое й не сніў.

Было ж у Дзімітрава многа
Адданных на свеце сяброў.

І чулі мы ў сэрцы з трывогай
Агонь яго бурных прамоў.

Ён ведаў законы, парадкі,
Прызванне святла і агню.
Фашыстаў ён клаў на лапаткі,
Ушчэнт разбіваў іх хлусню.

Мы бачылі тую адвагу,
Ішла перамога з якой.
Ці ж трэба нагадваць рэйхстагу,
Чыёй быў падпален рукой?

КОНІКІ

Спелы луг зялёным раем
Стаў для конікаў малых.
Сонца грае па-над краем
І трава з расой для іх.

Хоць жыццё не даўгавечна —
Адно лета ім дае,
Ды не цвыркуном з падпечча
Конік голас падае.

Не палохае бясхлеб'е,—
Тут хапае есці, піць.
І прыемна, як у небе
Верталёт над ім звініць.

* * *

Сонца заходзіць за сосны.
Неба — ружовы кілім.
Быццам з маіх
Зім і вёснаў
Фарбы саткаліся ў ім.

Сонца заходзіць за сосны
Ў люстра замёрзшай ракі.
Сосен галінкі, бы кросны,
Снежныя ткуць рушнікі.

Сонца заходзіць за сосны —
Яркіх праменьчыкаў збег.
Свет стаў чырвона-бялёсым,
А на зямлі —
Снег, снег, снег.

Сонца заходзіць за сосны,
Зліўшыся з белай зімой.
Вечар, бы казка, дзівосны
Ў верх уплятаецца мой.

ПА ДАРОЗЕ ДАМОЎ...

Я ніякіх на дружбу ўмоў
Не заключаў з табой, прырода.
А ты вядзеш мяне дамоў
Сцяжынаю, з маленства роднай.

Не даспадобы быў мне рай
З марскою хваляй белагрывай,
Я еду зноў у сіні край,
Да рэчкі — Бесядзі імклівай.

Там лес — такая любата!
І поле — сіняе, як мора.
Прыеду да свайго кута,
Дзе жыць і працаваць
Без зморы.

Сінічкам вынясу на двор
Кавалачкі каўбас і сала.
І пры святле высокіх зор
Пагладжу з клёна ліст апалы.

Плывуць хмурынкі нада мной.
Гудзе пад коламі дарога.
Чым дзядзькаў домік пад сасной —
Няма раднейшага парога.

* * *

Золак свеціцца бялёсы —
Ні хмурынкі анідзе.
Ўдаль кудысь плывуць нябёсы
І хістаюцца ў вадзе.

Адплывае з ветрам ветразь.
Я яго не даганю.
Ды затое ў сініх нетрах
Бачу мора глыбіню.

САМШЫТАВЫ КІЙ

Адзін самшыт
Трымае шчыт.
А. Пысін

Я не ведаю, кім
Зроблен чыста, натхнёна
Мой самшытавы кій —
Спадарожнік штодзённы.

Дзе ён, пругкі, ўзрастаў
З камяністага пласту
І з якога куста
Высякаў яго майстар?

Нават майстры таго
Я не бачыў у вочы,
Між бялюткіх снягоў
Па дарожцы я крочу.

Спадарожнічак мой,
Бы з жалеза скаваны.
Ўлетку ён і зімой
Стаў мне сябрам адданым.

Без кійка аніяк
Нельга з хворай нагою.
Ён — апора мая,
Не адкіну яго я.

Ноччу — месца яму —
Наша хата ў чаканні.
Дзякуй майстру таму,
Хто яго адчаканіў.

Можа, майстра няма, —
З непакорнай пароды
Гэты кій мне сама
Змайстравала прырода.

СЛЯПАЯ ЧОНКА

Спыніўся я пад елкай гонкай.
Лес свежым ветрам абдае.
І раптам чую —
Птушка чонка
Па доле пругкім крыллем б'е.

Кагосьці мо не дапускае
Да птушанят сваіх малых?
Я гэту птушку добра знаю —
Яна дабрэйшая за ўсіх.

Ад берага, дзе травам цесна,
Рачулка ціхая шуміць,
У дзюбе чарвячкоў прынесла,
Каб родных дзетак пакарміць.

Ды бачу — штосьці тут не тое,
Даць хлеба? Возьме, а ці не?
Я да яе —
Ў сваім настроі
Яна з размаху —
На мяне.

На галаву маю, на плечы,
Трапеча крыллем
З боку ў бок.
Адчуў я сэрцам чалавечым —
Згубіла птушка чонка зрок.

Мне ногі, грудзі паклявала,
А потым зноў —
Да хвойных шат.
І так,
Пакуль не адшукала
Ў гняздзе
Маленькіх птушанят.

ЛІСТ З ПЯЦІГОРСКА

Над гарою ў небе зоркай
Свеціцца Каўказ.
Гэты ліст Вам з Пяцігорска
Шлю як песню-сказ.
Можа быць, на нізкай ноце
Ў плыні ціхіх дзён,
У асенняй пазалоце
Сам пісаўся ён.

Пальмы, сонечныя далі
І гара Машук
Мне ў лісце дапамагалі
Вам раскрыць душу.
Ад'язджалі вы дадому
Ў свой ці іншы свет.
З Машука, як з-пад шалому,
Вам глядзеў я ўслед...

Ваш пагляд —
жывы і крохкі —
Мне на сэрца лёг.
Тут, бадай, на гэтым кропку б
Я паставіць мог...
Толькі лёс не дазваляе
Мне змаўчаць аб тым,
Як Вас бачу, уяўляю
Ў свеце я сваім.

Вы — жанчына, гаспадыня
Хатняе цішы.
І атрэслі б попел дымны
Вы з маёй душы.
Для мяне Вы — сонца мая,
Першы мой Каўказ.
Ды не знаю, ці кахаю
З першай стрэчы Вас.

За імгненне, кветку тую,
Што дарылі мне,
Я Вас шчыра пацалую —
Можа, толькі ў сне.
Мне прысніцца — сонца ў славе,
Свет вакол жывы!
А наяве? Што наяве? —
Толькі я і — Вы.

Хай народзіцца багаты,
Думкай шчыры верш,
Дружбака майго — салдата —
Хай кране найперш,
Потым недзе, як віхура,
Разгарыцца зноў!..
Не глядзіце гэтак хмура —
То ж — мая любоў.

КУБАНСКАЯ КАЗАЧКА

Воляй лёсу прыйшла на спатканне
Да мяне ты праз многа гадоў.
Не забыць, як калісьці з Кубані
Чэрпаў каскаю сіль берагоў.

Не забыць роснай сцежкі далёкай,
Поўдзень яснага светлага дня
І казачкі тае яснавокай,
Што паіла з Кубані каня.

Твой пагляд з незвычайнаю ласкай
Быў святлейшы ад сініх нябёс.
І цяпер зноў з кубанскай казачкай
Стрэцца выпаў над Свіслаччу лёс.

Днём пагодным і цёмнаю ноччу
У святле маладых даўніх мар
Бачу зноў твае сінія вочы
І твой белы, як месячык, твар.

Бачу ўсмешку тваю залатую,
Ад яе маладзею душой.
Быццам зноў над Кубанню гарчую
На кані маладосці сваёй.

НАСТАЛЬГІЯ

Чужыя бачу навакол сцягі я,
І ўсё чужое
Сэрца мне скавала.
Няўжо я захварэў
На настальгію,
Хоць за мяжой
Пражыў яшчэ так мала?

Здаецца, нібы ўчора
Тут з акупа
Я падымаў над Эльбай
Сонца Мая, —
А сёння
Над Заходняю Еўропай
Крывавы меч
Фашызм зноў падымае.

Мне жудасна, балюча да знямогі
Глядзець ізноў
На знак той павуцінны,
Які ў дзень нашай
Слаўнай Перамогі
Змывалі з твару
Дымнага Берліна.

Рэкламы яркія навідавоку
І гул машын —
Усё ў хадзе стракатай.
А нехта ціха
Прытаіўся збоку,
Каб зноў хутчэй
Прыйсці ў канцлагер катам.

Куды ідзеш, Бізонія,
Якую
Нашчадкам хочаш узакониць долю?
Я паўтарыў бы ісціну святую:
Сама сабе
Ўзары свабоды поле!
Ці мо забыла ты
Пра штурм Бастылій,
Парыжскіх камунараў барыкады?
Маглі б і сёння
Мы ў такім жа стылі
Змагацца за правы свае і ўлады.

Вякамі доўгімі
Ў нудзе няўмольнай,
Страчаючы заходнія зарніцы,
Еўропа ўкленчвала
Пад звон касцёльны
У спавяданні
За свой лёс маліцца.

Мы ж не чакалі ў бога дапамогі
Ні ад старых Еўроп,
Ні ад Амерык,
Калі ў семнаццатым свае дарогі
Пракладвалі
К вяршыням новай эры.

Ці думалі ў дні вогненнай віхуры,
Прыносячы вясну з апошнім боем,
Што зноў на нас

З-за Эльбы і з-за Рура
Памкнецца нехта
З смертаноснай зброяй?

Прайшлі над намі
Вогненныя даты,
Што чырванню ўвайшлі
ў календары нам.

Вяртацца зноў
Хачу дамоў салдатам,
Туды, дзе ўсе
Раслі ў адным двары мы.

Там, на радзіме,
Нізка пакланюся
Высокім зорам,
Пушчам, рэкам, нівам,
Сваёй любімай маці — Беларусі —
За ўсіх, за ўсіх
Дзяцей яе шчаслівых.

РОЗДУМ

Твой будучы дзень
Хутка ўзнімецца з ночы,
Азораны мноствам праслаўленых
дат.

І песня твая
Не прыціхне на ўзбоччы,—
Рабочы ты, маршал
Ці проста салдат.

Імкнуўся ты — ў полі
Быць добрым аратым,
А ў бітве —
Адстойваць жыццё на зямлі.

Адзінага ратнага поля салдаты,
Мы ўсе
Адну славу сабе здабылі.

Няўмольная смерць
У жыцця не пытае,
Калі падсцяліць табе белы сувой...
Вось твой каляндар
Ціха восень гартае
І цені пльвуць
Над пажоўклай травой.

Ты йшоў праз бураны,
Праз рэкі і пожні,
Над цемрай глухой,
За вярстой браў вярсту.
Калі ж ты адыдзеш
У шлях свой апошні —
Сябры застануцца твае на пасту.

Заменіць другое цябе пакаленне,
А ў хвалях твой ветразь
Далей паплыве.
І песня твая,
І сумленне, й натхненне —
Усё неўміруча,
Усё вечна жыве.

Плён працы тваёй
Застаецца ў народзе,
Бо ты разам з ім
Праўды сцяг нашай нёс.
Адзін пільны воін
З паста адыходзіць,
Другі — ў каравуле
Ідзе на свой пост.

НА ЦЕПЛАХОДЗЕ «СЕРГЕЙ ЕСЕНИН»

Жыў паэт сваім законам
У вандроўках з году ў год.
Ды гавораць, што да скону
Адваргаў ён цеплаход.

Не любіў марскою пенай
Замываюць свае сляды.
Сушапутным — гэта ж пэўна —
Ён лічыў сябе заўжды.

Толькі раз ад стром Разані
Ён паплыў за акіян.
Але й там расчараванне
Перажыў з сваёй Дункан.

У Расіі зноў радні ўсёй
Даў сумленную руку.
Ціха маці пакланіўся
І... падаўся да Баку.

У каханні нешчаслівым
Адчуваў сябе не раз.
У «Персідскія матывы»
Паімкнуўся на Шараз.

Гляне сінімі вачамі —
Позірк сэрца ўскалыхне.
Недарма ішоў начамі
На спатканне к Шаганэ.

Долу росы з кіпарысаў
Ціха падалі слязьмі.
Яснавокі, белабрысы,
Шчыра гутарыў з людзьмі:

«Славы громкай не прымаю
І даніны не прашу.
Я Кастрычніку і Маю
Аддаю сваю душу.

Аддаю бяссонны ранак,
Толькі ліры не аддам...»
І па морах, акіянах
Ён цяпер праходзіць сам.

Жыць заўсёды на свабодзе —
Быў ягоны заповіт.
На сваім жа цеплаходзе
Ён плыве
Праз цэлы свет.

У СТАРАЖЫТНЫМ ЗАМКУ

Уладзіміру Караткевічу

Ссівелі старыя паданні
Ў закутках замшэлых муроў —
Пра дзікія паляванні
Забытых даўно каралёў.

Нібы па далоні чытаю
Зямлі старажытнае лёс.
Арол стогадовы ўзлятае
З глыбінных пяшчор
Да нябёс.

З вякоў, развінаючы крылы,
Зноў замак Альшанскі ўстае.
Гісторыя цуды тварыла,
Якім гонар час аддае.

З-пад Гродні, збіраючы войскі,
Мужыцкімі сцежкамі ўгрунь
Па краі ідзе Каліноўскі,
Крывёй сваёй росячы рунь.

Яго сакалінае вока
Ўсё бачыць — палі і лясы.
І чуе ён сэрцам — навокал
Звіняць пад сярпом каласы.

Аж пырскаюць іскры з падковаў,
Дзе коні лятуць з усіх сіл.
У Вільні на даху свінцовым
Бялее заснежаны пыл.

Ляцяць капяжы з таго даху,
Нібы прадчуваюць бяду.
Героя народа на плаху
Жандары царызма вядуць.

Старая змяя вострым джалам
У грудзі ўпілася яму.
І шыбеніца ўскрычала
Пракляццямі часу свайму.

Грымелі астрожныя клямкі:
— Бі гадаў вачыма ва ўпор!..
Іду з старажытнага замка
На вольны шырокі прастор.

Усё, што пабачыў, згадаю
Яшчэ раз па кніжных тамах.
Ідзе Беларусь маладая
І свой набірае размах.

В. Я.

Я адтуль,
Куды ты мне пісала.
Ды ліста твайго не атрымаў.
Пэўна, быў ужо я ля вакзала,
Калі хтосьці пошту дастаўляў.

У паптовай плыні ў краі горным
Твой застаўся нераскрыты ліст.
Ён такі ж мо словам непаўторны,
Як уранку салаўіны свіст,

Як вясёлка ў небе неабсяжным,
Што сябе не можа паўтарыць...
Кажаш, ліст твой быў
Аб самым важным —
Не даўгі, старонкі паўтары...

Ты маўчы,
Ты мне не пераказвай
Тое, што пісалася жыццём.
Ведаю — не проста быў адказам
Ліст твой,
Шчырым пісаны пяром.

Не ісці ўжо больш
Па той нам сцежцы,
Што ў душы схавалася на дне.
Толькі бачу па вачах, па ўсмешцы,
Што чакала і што верыш мне.
Непаўторна пачуццё святое,
Як у небе месяц малады.
Толькі хай паўторыцца ўсё тое,
Што было ў юнацкія гады.

ВЯРШЫНЯ

З даліны гляджу на вяршыню я,
Здаецца, дастаў бы рукою.
Ды, кажучь,
Крутою сцяжынаю
Ісці туды трэба з кіркою.

Яшчэ перад самым падножжам
Сустрэнеш і выспы і скалы.
А што там далей?
А там, можа,
Каменныя будуць абвалы.

Але не бядуй!
Будзь як дома,
Нібы на парог ты свой крочыш.
Вяршыня —
Твая невядомасць,
Як зорка,
Што ўспыхвае ноччу.

Твой шлях!
Ён не ружамі ўсцелены,
На ім —
Вёрсты пошукаў, працы,
Пік востры,
У неба нацэланы,
Куды яшчэ трэба ўзбрацца.

ЦХАЛТУБСКІ СНЕЖАНЬ

Ёсць такі куток планеты
З назвай дзіўнаю — Цхалтуба.
Цёплаю вадой па трубах
Пад зямлёй гуляе лета.

З глыбіні цякуць крыніцы
І прыносяць людзям лекі.
У магноліях алейкі,
Дзе прыемна прыпыніцца.

Да вады, што б'е фантанам,
Пралягае мноства сцежак.
Дзесь шуміць халодны снежань
Колкай сцюжай апантанай.

Сцяг свой белы падымае,
Насыпаючы сумёты.
Ну а тут —
Адны турботы
Як у снежня, так і ў мая:

Даць цяпла паболей з нетраў,
Абагрэць жывой вадой.
Крочыць з гор крутой хадою
У даліну снежань з ветрам.

Пажаўцелы крыху, ў просінь
Выпускае хмарку пары.
Як падобна, магубары¹,
Гэта ўсё на нашу восень!

МУРАШЫ

Паміж суніц, кустоў ажыны
Цяжэй паўзці ім удвая.
Ды кожны ведае сцяжыну,
І ноша ў кожнага — свая.

¹ Магубары — друг (*груз.*).

Пад лісцем, што з галін апала,
Нясуць дамоў цяжкую кладзь.
Бяруць такія перавалы,
Якіх ніхто не можа ўзяць.

Узгорак, сцэжкамi спавіты,
Яны ўсе дружна перайшлі.
А дзе такую працавітасць
Яшчэ ты бачыў на зямлі?

На ўскраі ціхае паляны,
Дзе спее жніўная краса,
Іх домік тут пафарбаваны
Пад колер рыжага аўса.

Іх не кранай! Яны з сабою
Нясуць жыццё. І ты жыві!
Парушыш іх — адкажуць боем
І пакусаюць да крыві.

ЧУРЧХЭЛА

Высокай гарой снежна-белай
Узняўся Каўказ да нябёс.
Адтуль гэта слова — чурчхэла —
Да роднай зямлі я данёс.

Не трэба яму перакладаў,
Яно й так вядомае ўсім:
Звычайная рэч — з вінаграду
Сок свежы, з арэхамі ў ім.

Люблю я грузінскія стравы —
Купаты, харчо і шашлык.

Чурчхэла ж сваю мае славу,
І я ўжо, як быццам прывык.

Аддваць яе. Сам Пшавэла
Ўслаўляў яе ў песнях не раз.
Частуе прыезджых чурчхэлай
Чароўны Паўднёвы Каўказ.

Арэхі і сок араматы —
Ўсё сонечным зьяе святлом.
Збіраюся сёння дахаты,
Сяджу за гасцінным сталом.

Што ж, дзякуй, кацо,
за гасцінасць,
За вашу чурчхэлу, за чай.
Цяпер ты пітва з журавінаў
Аддваць да нас прыезджай.

* * *

Расыпаю дробныя зярняткі,
Каля хаты галубоў кармлю.
Хоць яны і любяць браць узяткі
За дарма — усё ж я іх люблю

За рахманасць, вуркату ў спакою,
Ціхі крок, якім змяраюць брук,
І за іх даверлівасць, з якою
Падыходзяць аж да самых рук.

Любяць жыць у дружбе і любові,
Не пакрыўдзяць нават вераб'я.
І яшчэ на іх вуркатай мове
Зразумеў такую споведзь я:

Не імкніся ўвысь адразу знізу,
Не кажы: «Я вышыню люблю».
Галубы начуюць на карнізах,
Раніцой злятаюць на зямлю.

* * *

Другія суткі мне дарога
Грукоча сталлю цягніка.
Нядаўна ля свайго парога
Нёс лістапад я на руках.

Лістком пажоўклым на далоні
Асенні вечар дагараў.
І от ужо на перагоне
Зіхцее снежная гара.

Яе пагляд рашучы, смелы
Паваяў мужнасцю, святлом.
Уся яна нібыта белым
Гарыць пад небам ліхтаром.

Я ехаў з поўначы на поўдзень
Ад халадоў — у цеплыню.
А тут, гляджу, куды ні пойдзеш —
Снягі, снягі. Насустрач дню

Каўказ нясе мяне і строга
Глядзіць у твар. Паклон яму!
Бы прывяла мяне дарога
Ад позняй восені ў зіму.

АДЫХОДЗЯЦЬ ВЕТЭРАНЫ

Памяці Алеся Бачылы

Яшчэ смыляць цяжкія раны,
Што нам нанесены вайною,
І адыходзяць ветэраны,
Навек здрадніўшыся з зямлёю.

Зямля пад вечнасць хвойных шатаў
Бярэ нас не па ўласнай волі.
Загон, дзядамі недажаты,
Стукоча ў нашы сэрцы болем.

Мы зналі, што такое мукі,
Але і радасці спазналі,
Калі дзяцей сваіх і ўнукаў
Начамі зорнымі гушкалі.

Мы гадавалі іх на вернасць
Жыццю, любові, сваёй Айчыне.
Мы адыходзім сёння ў вечнасць,
Свае прайшоўшы далячыні.

Ды не памрэ дух працы плённай —
Не быць нашчадкам у нягодах.
Хай нашы будуць ім імёны,
Як нам сцягі былі ў паходах.

Хай разам з імі будуць вечна
Бацькі і маці — Хведзькі, Дар'і.
І лёгка ляжа хай на плечы
Той, што пранеслі мы, цяжар ім.

ГОНАР БЕЛАРУСІ

Усяму на радасць свету
Расквітнеў наш край лясны.
Побач тут са спелым летам
Кветкі восені, вясны.

Беларусь папрацавала
На сяўбе і на жніве.
Хлебам, бульбаю, і салам,
І мядком сваім жыве.

Багацее наша поле
Плёнам працы мужных рук.
Ды не толькі хлебам-соллю
Ганарыцца Беларусь.

Трактары, БелАЗы, шыны,
Ільняныя рушнікі,
Электронныя машыны
І сталёвыя станкі

Мы з краіны, вечна юнай,
Сёння шлём краям другім.
І з сусветнае трыбуны
Чуцен голас наш усім.

Можа нашымі дарамі
Ў шчасці, радасці й журбе
Падзяліцца мы з сябрамі
І пакінуць для сябе.

НА РАДЗІМЕ ПАЭТА

Прытулілася хатка
На ўзгорку ля гаю,—
Ужо сотае лета настала
З той пары,
Як на шчасце бацькоўскага краю
Тут на свет
Нарадзіўся Купала.

Калыханкай была яму
Песня нядолі
Там, дзе пот мужыкі пралівалі,
А калыскаю —
Роднае поле,
Дзе шумелі жытнёвыя хвалі.

Да матулі суседзі заходзілі ў хату,
Распытаць пра навіны нібыта.
— Будзе сын ваш,— казалі,—
Як бацька, аратым,
Будзе сейбітам ён працавітым.

Вырас хлопец.
Стаў сейбітам слоў ён пывучых,—
Песня ў сэрца глыбока запала.
Пра народ
І пра подзвіг яго неўміручы
Над палямі жалейка спявала.

Заклікала жалейка
Праз буры і ночы
Да святла усіх тых,
Хто людзьмі хоча звацца.

Гэту песню пачулі
Араты, рабочы,
Каб з сырой глухамані
Да сонца узняцца.

...Адшумелі дубровы
З вятрамі ў хаўрусе.
Спее лета над роснай сцяжынай.
Мы здалёку і зблізку,—
З усёй Беларусі
Зноў прыйшлі да знаёмай хаціны.

Тут, дзе маці калісьці
Сыночка гушкала,
Сто дубкоў пасадзілі паэту.
Хай заўсёды іх шум
Чуе родны Купала,
Рады сонцу,
Даспеламу лету.

ГЕРОІ ЯКУБА КОЛАСА

Калі яшчэ мы хлапчукамі
Да школы з кніжкамі ішлі,
Заўсёды ў сэрцах, разам з намі
Героі Коласа былі.

Іх словы ведалі на памяць,
Яны нас клікалі ісці
Ў навуку яснымі шляхамі,
Заўжды быць смелымі ў жыцці.

Мы ўсе мужнелі, падрасці
І спазнавалі новы свет.
На Асінбуд, да светлых даляў
Вёў песняй мудраю паэт.

Ішлі дарогаю герояў,
З якімі нас ён парадніў.

І кожны змалку ў шчасці мроіў
Адчуць дыханне родных ніў.

Калі ж грывелі над палямі
Вайны свяшчэннае баі,
Яны ішлі ў паходах з намі
Салдатамі ў адным страі.

Мы бой вялі
За чэсць дзяржавы
Сваёй.
Як друг, як бацька наш
Ішоў пад Курскам і Варшавай
Ў атаку з намі
Дзед Талаш.

І сёння зноў, калі наўкола
Зямля квітнее цветам зор,—
Твае героі, родны Колас,
Да сонца клічуць,
На прастор.

На багнах роднага Палесся
Расці лясам, квітнець садам.
А словы коласаўскай песні
Зарой юнацтва свецяць нам.

МОЙ САЛДАТ ДАРАГІ

Песня

Спелецца мяцеліца сівая,
Як зярняткі ў полі на сяўбе.
І туды, дзе пошта палявая,
Шлю пісьмо, мой любы, я табе.

Восень ціха апала
На лугі-мурагі.
Я цябе пакахала,
Мой салдат дарагі.

Ты мяне, напэўна, не прыкмеціў,
Як услед ішла ў ваенкамат.
Я прыносіла жывую квецень
Для цябе, мой будучы салдат.

Ты ў страі стаяў, такі вясёлы,
Пэўна, нейкай новай марай жыў...
Як далёка ты цяпер ад школы,
Дзе са мною многа год дружыў.

Ведаю — нялёгка там бывае,
Дзе пабудку трубяць трубачы.
Ды твая хай спрытнасць баявая
Вернасць нам паможа зберагчы.

Хай гудзе салдацкая дарога,
Дзе вы сёння вышыню ўзялі,
Бо няма пачэснейшага доўга,
Чым ахоўваць шчасце на зямлі.

Ад дзяўчат не хавала
Ў сваім сэрцы тугі,
Што цябе пакахала,
Мой салдат дарагі!

* * *

У вірлівым цячэнні імчацца гады,
І становімся болей мудрэйшымі мы.
Ды адчуйней за врат бяруць халады,
І пабойвацца стаў ты ўжо
Лютай зімы.

Час бяжыць,
Апякаючы сэрца агнём
Ненавіснай, пякучай халоднай вайны.
Але мы сваёй вернасцю,
Праўдай жывём,
Каб заўсёды падняцца
Супроць сатаны,

Смерці, зла,
Што ўплятаюцца ў атамны век
Разбурэннем,
Пагрозай смяротнай жыццю.
Дык няўжо больш не будзе
Ні пушчаў, ні рэк
І начлежны агонь
Аддадзім забыццю?

Не дазволім вар'ятам такое зрабіць,
Каб і нас
І жывое ўсё з намі забіць!
Мы — мільёны,
З'яднаныя сілай адной —
Сонцам міру, вясны,
А не чорнай вайной!

Мо не ўсё, што маглі,
Мы жыццю аддалі,
Як на вернасць Радзіме
Ў акапах кляліся,—
Я ж навек захаваю
Любоў да зямлі,
Да лясоў, да травы,
Да зялёнага лісця.

ВУЛІЦА ДРУГА

Прыехаў я на сябраву радзіму —
Ў яго лясны пасёлак гарадскі.
Іду па вуліцы
З ягоным імем,
Што пралягла да лесу
Напрасткі.

Іду далей,
Сагрэты шчырым словам,
Якое ў сэрцы песняй ажыло.
Працягам стала вуліцы —
Дуброва,
Дуброўка —
Прынямонскае сяло.

Усё тут блізкае —
Прыроды веліч
І дзед, што ідзе
Насустрэч мне з кійком...
Мой незабыўны друг
Антон Бялевіч
Тут басаногім бегаў хлапчуком.

Адсюль у свет,
Ад Уздзеншчыны роднай,
Ён мноства песень радасных панёс.
І зноў вярнуў іх
З дальняга паходу,
Зямлі, з якой навек
З'яднаў свой лёс.

Мяне сябры спаткалі цесным кругам
У дарагім гасцінным гарадку.
Я ганаруся вуліцаю друга,
Дзе зноў жыве
Зязюліна «ку-ку»!

ПАСЛАННЕ Ў СУСВЕТ

У нас шмат клопатаў ёсць дома,
Дзе мы працуем,
Дзе жывём.
Ды ў дальні свет
Мы — астраномы —
Сваё пасланне сёння шлём.

Прастор да зор,
Як подзвіг ратны,
Зрабіўся явай нашых мар...
У шар зялёны акуратна
Мы ўкладваем
Няхітры скарб.

Тут — нашы песні,
Што на плёнкі
Мы запісалі ад сяброў,
Тут —
Нашы шчырыя гамонкі,
І гоман рэк,
І шум дуброў.

Тут —
Нашы вёсны, леты, зімы,
Увесь зямны дзівосны свет,
Жыццё ўсё наша.
Разам з ім мы
Сябе да іншых шлём планет.

Хай паглядзяць на нашы моры,
На наш жыццёвы акіян...
Ні слова ж мы пра наша гора,
Пра цяжкасць перажытых ран.
Рупліва, дбала і спакойна
Будуем мы
Свой родны дом.

Пра тое ж,
Што былі ў нас войны,
Мы фотаздымкаў не кладзём.

Навошта слаць
У іншы свет нам
Агонь і дым цяжкіх ахвяр?
Спакой і мір
Усім планетам
Нясе хай наш
Зялёны шар.

НА МАНЕЎРАХ

Перад «боем» ранак крочыў
Над акопамі байцоў.
— Ты з сялян?
А я з рабочых.
— Ну а ты?
— А я — з шаўцоў.

Палілася ў нас размова
Аб жыцці-быцці сваім.
Кожны ў гвардыі вайсковай
Выглядае маладым.

Хлопцы ўсе мы баявыя,
Нас не спішаш у абоз.
Ёсць між нас арлы такія,
Што ўзлятаюць да нябёс.

Маладое папаўненне, —
Тут няма прыпіснікоў.
Маем гонар і сумленне —
Мір ахоўваць для вякоў.

Вось магутная ракета —
Трэба ўмець валодаць ёй,
Бо калі б не мы — паўсвету б
Гад якісь змяшаў з зямлёй.

Можа, сам той яры Рэйган,
Што гатоў зямлю ўзарваць...
З неба зорка шчасця Вега
Стала ціха паглядаць,

Як ідзём, перабягаем,
Незаўважана паўзём.
У гаі і перад гаем
Кожны кусцік беражом.

Самі ж тут зямлю аралі,
Зерне сеялі вясной.
Беражліва дол капалі
Ў старане сваёй лясной.

Праз балоты і палянкі
Баявая крочыць раць.
«Бой» ідзе. Імчацца танкі
Так, што ветру не дагнаць.

Залягла мотапяхота
У акопнай глыбіні.
Ўвінчваюцца верталёты
Ў вышыню і з вышыні.

Як ідуць наперад войскі
На плацдарме агнявым, —
Пахваліў бы Ракасоўскі,
Вася Цёркін разам з ім.

І каб той паэт русявы
Жыў, сказаў бы зноў:
— Зірні!
Бой ідзе не дзеля славы, —
Дзеля шчасця на Зямлі!

ДЗЕДАВА ЎСМЕШКА

Дзед Архіп на лузе, ў полі
Больш паўвека працаваў.
Як артыст у лепшай ролі,
Сеяў дбайна і араў.

Не кажыце сёння дзеду
Пра тытунь і пра віно.
Да яго ў пасёлак едуць
Аператары з кіно.

Вось прыехалі, казалі:
— Апранай свой кіцель, дзед!
Медалі яго заззялі,
Асвяціўшы белы свет.
Сеў на прызбачку.
На ліпе
Затрымцеў зялёны ліст.
Бабка кажа:
— Ну, Архіпе!
Як сапраўдны ты артыст.

Дзед нахмурыўся ад злосці:
— Ціха, мілая мая!
У артысты, ягамосьці,
Не шукаў дарогі я.

Не жаргуй з мяне, старая,
І не гань харошых спраў!
Іншы ролю хай іграе,
А я жыў, а не іграў.

А калі не кінеш кпіны,
Нажывеш сабе бяду:
Я адну цябе пакіну,
У кіно іграць пайду.

*Я іду да цябе сцежкай чыстай,
Дзе мурожны зялёны кілім.
Назаўсёды ў жыцці, урачыста
Ты прапісана ў сэрцы маім.*

ПРАДЧУВАННЕ

*Памяці жонкі
Зоі Рыгораўны Разумавай*

Яшчэ сутоннем з-пад хмар навалы
Ноч падступала

да нас журбой.

А ты ці знала,

ці прадчувала,

Што будзе ростань навек з табой?

Ці прыкмячала ты рысу тую,
Што аддзяляе ад ночы дзень?..
Зязюля вешча зноў закукуе,
Галінку зломіць лясны алень.

Усё ў прыродзе — і люд, і птушкі —
Зноў прадчувае вясны прыход.

Прыемна лесу гняздзечкі гушкаць,
Калі зарою гарыць усход.

Адчуць прыемна не ў злой напасці
Шурпаты поціск дружбацкіх рук.
Прыемна маці ў пагодным шчасці
Адчуць пад сэрцам таемны стук.

Мой свеце любы! Ты ў прадчуванні
Нягоды, шчасця, святла вясны.
Хай перакрэсяць тваё світанне
Пяром жар-птушкі начныя сны.

ПЯЛЁСТКІ РУЖ

Ты адчувала, што, пэўна, скоро
Раздасца ў сэрцы апошні гром.
Але на шчасце, а не на гора
Садзіла ружы ў нас пад акном.

Яны ўсквітнелі, вышэй усталі.
Кіпіць пад сонцам чырвоны цвет.
Але сягоння мне нагадалі
Твой ліст апошні, як запавет.

«Жыві, мацуйся, мой мілы дружа!»
Пісала ты мне ва ўрочны час.
Былі ў лісце тым пялёсткі ружы
І твой нястрогі к жыццю наказ.

Душу параніў мне ліст кароткі
І словам чыстым, і пачуццём.
Ад светлай ружы тваёй пялёсткі
Захоўваць буду я ўсё жыццё.

* * *

Куст купаецца ў сонечным маі,
П'е празрыстасць срабрыстай расы.
Над табою ён сёння палае
Першай квеценню чыстай красы.

Ты была маёй радасцю, шчасцем,
І сумленнем, і бодем душы.
Нас няўмольнага гора напасце
Раздзяліла ў самотнай цішы.

Куст язіну ўзрасце над табою,
Станеш белым гранітам сама.
Толькі я са сваёю бядою
Не скажу, што цябе ўжо няма.

Не паверу, што ў жвіры імглістым
Зарасцеш ты зялёнай травой,
Што не лічышся ты на прапісцы
Ў кнізе нашай з табой дамавой.

Я іду да цябе сцежкай чыстай,
Спелых траў расцяліўся кілім.
І ў жалобнай смуге
Урачыста
Ты прапісана ў сэрцы маім.

* * *

Заходзіць месячык у дом
І часта воблік свой мяняе:
То з хмары выпаўзе сярпом,
То яснай поўняй выплывае.

Ён нагадаў мне воблік твой
І нораў твой як быццам мае:
Смуткуе восеньскай парой,
І першы гром вітае ў маі.

Ты ў змроку бачыла начным,
Калі маўчалі ў лесе птушкі,
Што, як на твары на тваім,
Ёсць і на месяцы вяснушкі.

Бывае — бор твой не відзён,
З дарогі збілася, здаецца.
І над табою раптам ён
Святлом, твой месяц, разальецца.

Што свеціць ён сваім, чужым —
Я не віню яго за тое.
Юнацтвам зойдзе хай маім
Над пасівелай галавою.

ЛЮСТРА

Укрыта люстра ў ноч было.
Змрок у пакоі слаўся густа,
І зоркі дальняе святло
Не адбівалася
у люстры.

Рыжэюць клёны і дубы
Лістотай выраю над пожняй,
І словы цяжкае журбы
Ўплятаюцца ў вянок апошні.

Іду я стэпам ці тайгой,
А перакрэсліць неба зорка —

Іскрынкі позірку твайго
Пабачу, уздыхнуўшы горка.

Хоць стыў пакутна снегапад
Вясной на нашай сцежцы роснай,
У люстры неба — твой пагляд,
Які не затуманіць ростань.

ВОСЕНЬ

У сне пад воблакі лячу я,
Нібыта ў вырай журавель.
Пад плач дажджу ізноў адчую
Вясны трывожнай цвет і хмель.

Гарэла, квеценню кіпела
Яна, апошняя вясна.
Цяпер гляджу я: пасівела
Ля хаты нашае сасна

І шыпак семкі сыпле долу —
Вавёрка лупчыць на суку.
...Самотны, нашу ўнучку ў школу
Вяду я сённа за руку.

НЕСПАКОЙ

Ганю ад сэрца сваю самоту,
Радзее кола маіх сяброў.
З табой блукаю ў тумане слоты
І не прашу я ў зямлі дароў.

Сцяг нашай чэсці
 далей мне несці,
Хай дасць самоце душа адбой!
Як жыць, якія мне
 скласці песні —
Заўсёды думкай,
 Вясна, з табой.

* * *

Ты спіш у глыбіні таемнай,
Вятры лістотай замялі.
А для мяне пагляд нятленны
Прабіўся ўсмяшкай з-пад зямлі.

Няхай заўсёды ўсмяшка гэта
Ў бядзе развейвае смугу.
Ты — маладая краска лета, —
Інакшай бачыць не магу.

Труба гукала медзяная,
Каб у зямлю зарыць твой прах.
А ты ляжала, як жывая, —
На вуснах вогнік не ачах.

Яго мы толькі прыкрывалі
Пад плач жалобнае трубы.
Твае раснічкі ціха ўпалі
На слёзы матчынай журбы.

Паклоны б'юць табе нязменна
Вятры, і сонца, і лясы.
Ў граніце —
Колер мора пенны
І ўсмяшка чыстае красы.

Ты помніш тыя кірзавыя боты,
Што надзявала я ў семнаццаць год?
Добраахвотна ў строй паходнай роты
Я за табой услед пайшла на фронт.

Як ты,
Жыла ў акопах і траншэях.
Была я ўсюды там, дзе ты бываў.
А старшыня!
Шавец адметны, мне ён
Падкоўкі пад абцасы падбіваў.

Ён быў удзячны, родны, мне за тое,
Што я яго вяртала зноў у строй.
Да медсанбата сцежкаю крутою
Пралескі нёс мне весняю парой.

Як толькі падыходзіў, я ў палатцы
Магла яго па кроках пазнаваць.
Яму тады было не больш як дваццаць,
А ўжо мог цэлай ротай кіраваць...

Імчацца дні,
 як тыя самалёты,
Што апярэджваюць у небе гук.
А ці забыў ты кірзавыя боты
І ад падковак звонкі ў іскрах брук?

Дарогу, што прайшла ў жыцці,
Ты мне ўсвятляў сваім святлом.
Яшчэ б з табой магла ісці,
Калі б не ўдарыў страшны гром.

Мігціць ліхтар, у вочы мне
Ляцяць ірвы, каменне, пыл.
Цяжкую ношу на спіне
Нясу я праз варожы тыл.

А недзе светлая ад зор,
Ад рук сяброўскіх і вачэй,
Вядзе дарога на прастор.
Яе прайсці было б лягчэй.

Спытала я: чаму ў начы
Ты не прыйшоў на мой парог?
Ліхтар твой мог дапамагчы
Не пераблытаць мне дарог.

3

Сэрца сваё замыкала,
 хавала ад болю,
Ды птушка ўспамінаў
Кранула за сэрца сама,
Жыве, і трапечка,
І рвецца на волю.
Не можа узняцца,
Бо крылаў няма.

Нясе да мяне вецер з поля трывогі,
Я ж — моцная духам
Нястомнасцю сэрца свайго.
Мне хочацца шчасця
І новай няблізкай дарогі
Да цёплае ласкі,
Да родных сваіх берагоў.

4

Устала на золку, да працы руплівая,
І падалася хадою імкліваю
Туды, дзе гамоняць у шолаху
Зарніцы, вячэрнія сполахі.

Людзям патрэбны рукі увішныя,
Вочы дасціпныя, позіркі ўсцішныя.

Голас твой чую у поступе людным,
Твар сінявокі бачу паўсюдна.

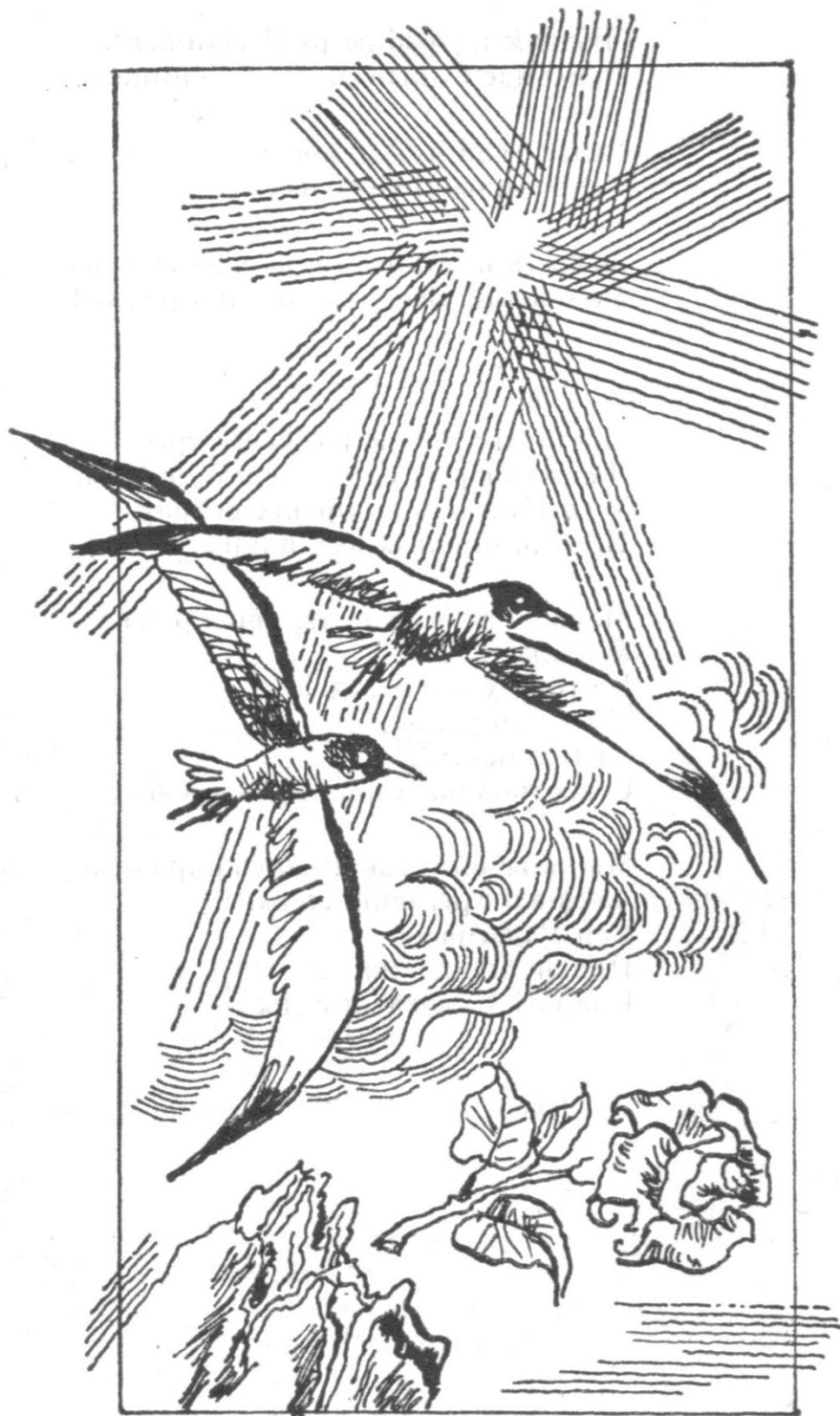
Зычыць нам шчасця колер свабоды
Ўсмешкай тваёю, краю мой родны!

5

Мы былі з табою на Ай-Петры,
Дзе на шэрых скалах спяць вятры.
У глыбіні чарнаморскіх нетраў
Порт ялцінскі кінуў якары.

Мора — неба. З ночы пераправа
Ў ясны дзень
І з году ў новы год.
Ну а там далей,
За Балаклавай,
Севастопаль, Чарнаморскі флот.

Мы плывём з табою паўз бярэжжа.
Закіпелі крымскія сады.
Ўся Радзіма —
Нашае бязмежжа
І дарогі ў светлыя гады.

ЧАЙКІ ЛЯЦЯЦЬ НА БЕРАГ

Паэма

1

Наш век пасівеў пад агнямі,
Ад попелу, сцюж і завей.
Але маладосць наша з намі
Жыве —
Толькі крылы узвей.

Нялёгка праз буры было ёй
Да сталасці мудрай дайці.
Ды помніць яна ўсё былое —
І гора і шчасце ў жыцці.

Адну яна праўду сцвярджае:
На роднай зямлі
Ты не госьць,
Да скону з табой баявая,
Святая твая маладосць!

Юнацтва!
Ты ў песнях апета,
Як чыстая ўсмешка вясны.
І яваю новага свету
Збываюцца дзіўныя сны.

Да неба ўзвіваючы крылы,
Ты жаўранкам веснім звініш
І свеціш зарой з небасхілу —
Віхура ці зольная ціш.

Чырвона-зялёнай пышпынай
Ты ў росах цвіцеш лугавых.
Цябе навучыла Айчына
Нідзе не схіляць галавы.

Хлусіць перад праўдай не ўмееш,
Душа твая — сонца ярчэй.
Ты кветкаю ў полі сінееш,
Калі горач твар апячэ.

Бывае, часінаю позняй
Завянеш у цемры лясной,
А потым з-пад броў
Кінеш позірк —
Засвецішся зноўку красой.

Зноў будзеш спаткацца ты рада
З каханым, навек дарагім,
Не ведаць ні помсты, ні здрады,
Ісці верным шляхам сваім.

Мо хтосьці дарогу пяройдзе
З парожнім табе —
Не тужы!
Нідзе тваё сонца не зойдзе,
Заўсёды ў табе будзе жыць.

2

Паходную кнігу гартаю —
Мінулага бачу сляды:
Вось пышнаю квеценню мая
Кіпяць маладыя сады.

Юнацтва чырвонаю датай
У кнізе у той ажыло.
Уручана нам атэстатам
На вечную сталасць было.

Са школаю час развітання —
Жыцця маладзёк адышоў...
Але засталася каханне
Таёмнаю песняй без слоў.

Дзяўчаты кружыліся ў танцы,
Як чайкі над пенай марскоў.
А потым ішлі навабранцы —
У войска
Асенняй парой.

Шугалі калонаю пешай
Пад позіркамі мілых дзяўчат.
Армейскаю прыстанню першай
Здаваўся ім
Ваенкамат.

Яшчэ ў пінжаках, без пілотаў —
І рыжы, і чорны, як грак...
Якім жа жыццёвым узлётам
Адкажа каханай юнак?

Не, Зося аб тым не гадала,
Трымаючы кветкі ў руках,
А проста прыйшла да вакзала
Свайго выпраўляць дружбака.

Чарнявы, з паходкаю лёгкай,
Нібы на спатканне бяжыць.
Куды ж павязуць, ці далёка,
Ў якім будзе краі служыць?

Экзаменам стане расстанне —
Не дні ж, а гады прамінуць.
Нямала сняжынак расстане,
Якія на шлях ападуць...

Нядаўна яшчэ яны разам
Сядзелі за партай адной.
І от запявалам адразу
Паставілі Колю у строй.

«Дзяўчаты!
Вы нас пачакайце!» —

І хусткі, як чайкі, уразлёт...
Пад сонцам зіхцяць на асфальце
Сляды ад пастрыжаных рот...

Што там, у дарозе, чакае
Бязвусых яшчэ юнакоў?
Адлегласць жыцця!
А якая?
Не змерыць салдацкіх шляхоў!

Мо будзе ім цяжка ў паходах,
Салдатам Айчыны сваёй,—
Заўжды ж,
Пры любой непагодзе
Ім быць неразлучнымі з ёй.

3

Вясна дзяўчыне ад каліны
Дыхнула белаю журбой.
Аднекуль,
З поўначы краіны,
Прышло пісьмо аднойчы ёй.

Там, у тайзе, нямая ціша,
Не надта яркі сонца ўсход.
І вельмі скупа Коля піша
Пра службу,
Першы свой паход.

Салдата Зося не прасіла,
Пра што пісаць,
Аб чым змаўчаць.
І сёння з ёй загаварыла
Сама паштовая пячаць.

Хоць Коля не ў высокім чыне —
Займае свой адказны пост.

І шле пісьмо яму дзяўчына
За тысячу ці болей вёрст.

За радасць, што прынёс у хату
З далёкіх даляў палявых,
Жадае добрых сноў салдату
Пасля паходаў баявых.

Заўжды сваіх сяброў трымацца,
Ніколі з імі не тужыць.
І за сябе
І за дзвюх маці
Яго цалуе ад душы.

У Коля ж мама ёсць таксама,
Свой дом,
Цяпло кутка свайго.
Не помніць ён сямейнай драмы,
Якую меў айчым яго.

На ўскраі роднае сталіцы
Жылі суседзямі здаўна.
І напаткала іх як быццам
Адна бяда, для ўсіх адна.

У дружбе жыць — такая воля,
Такі закон спрадвеку ў нас.
Аднойчы ў госці к Зосі Коля
Прывёў увесь дзесяты клас.

Сустрэла маці з пірагамі,
І так было прыемна ўсім.
Рамонкі белыя лугамі
Дыхнулі ў доміку старым.

Як вочы Зосі, дажджавелі
Лісткі праменьчыкаў жывых.
І нібы ўраз памаладзелі
Дзве пасівелых удавы.

Вялі гамонку. Зося болей
Маўчала, сеўшы з імі ўрад.
І ўсё на Колю, ўсё на Колю
Кідала шчыры свой пагляд.

Успамінала дзень вясновы,
Калі яе сваёй назваў.
Сказаў тады ўсяго тры словы
І першы раз пацалаваў.

Па прызбачцы старога парку
Плыў цень.
І раптам дождж паліў.
Але ў душы
Слязою яркай
Ён пацалунку не размыў.

Навек застаўся пацалунак
На вуснах,
Што й цяпер гараць...
Перад вачыма Коля клунак,
Што памагала ў шлях збіраць.

4

Блакітныя пялёсткі ў доле
Вясенні сад пералістаў.
Вучылішча закончыў Коля,
І ўжо ён лейтэнантам стаў.

Радзіме воін верна служыць,
З усёй адданасцю святой.
Для Зосі хутка стане мужам —
Набыта плацце ўжо з фатой.

Сама пашыла мама Зосі,—
Жаніх прыедзе ж да дачкі.
І адплывуць далёка ў восень
З паўночнай песняй кулікі.

Прыедзе, забярэ з сабою...
Але ці ж трэба ёй туды?
Навошта засяняць журбою
Свае дзявочыя гады?

Развагі матчыны заўсёды
Жаль выклікаюць у дачкі:
«А як ты, мама, цераз броды
Хадзіла к тату наўпрасткі?»

А Коля — мой. Што б ні рабіла —
Усюды ён заўжды са мной...»
І сэрца матчына ўскрыліла
Перад дачкой яе —
Адной.

За Волгай, кажуць, так прыгожа!
Яна ж тут будзе жыць адна...
«Ой, мама, што ты!
А ці ж можна?
Ці ж мала біла нас вайна?»

Забіла нашых Людку, тату...
Нам разам быць —
На ўсе гады!..»
У час гаворкі той
У хату
Зайшоў вайсковец малады.

Быў у растанні час нядоўгі,
Хоць і нялёгкі гэты час.
І Колю ў родны край
З-за Волгі
Перавялі ў другую часць.

Матуля бачыць —
Журавінкай
Палаюць шчочкі у дачкі.

А лейтэнант сказаў з замінкай:
— Прашу ў вас Зосінай рукі!

5

Маці склікала гасцей
На вяселлейка.
На абрусы — як прасцей —
Ставіць зеллейка.

Запрашае да стала:
— Піце, гасцейкі!
Ешце! — чаркі падала. —
Коля, Зосенька!

Выглядаюць лепш за ўсіх —
Светла, молада.
На руках пярсцёнкі ў іх
Ззяюць золатам.

Тут у хаце ўсе свае,
Людзі ветлыя.
Колькі радасці ў яе,
Шчасця светлага.

Ўсіх частуе ад душы
Хлебам-солейкам.
Тут блінцы і беяшы:
— Ешце, Коленька!..

— Выпі, Зосенька мая
Ненаглядная,
Каб у вас была сям'я
Век суладная!
Каб у дружбе вы жылі
Неразлучнымі
І каб дзеткі ў вас былі —
Нашы ўнучачкі.

Маці шчыра, ўсёй душой
Завіхаецца.
А з застоля песня ёй
Адгукаецца.

Рушнічкі у свацці, свата —
Снежна-чыстыя.
І пяюць, пяюць дзяўчаты
Галасістыя,
Нібы птушачкі ў бары,
Песні новыя.
Тут і Колевы сябры —
Ўсе вайсковыя.

Хор нявесце гімн пяе —
Круг не вузіцца.
Тут сяброўкі ўсе яе —
Аднакурніцы.

І Ірынка вунь прыйшла —
Ганарлівая.
Тост за Зосю падняла:
— Будзь шчаслівая!

Закрычала: — Горка мне!
Чарка горкая!..
Заіскрыліся ў віне
Кроплі зоркамі.

П'юць усе за маладых,
Смокчуць вуснамі:
— Гэй, жаніх!
Ану, жаніх!
Топнем рускую!..

І пайшлі — хто ў круг шырэй,
Хто — ў прысядачку.
— Гэй, кумок!

Хадзі, Андрэй!
Вып'ем чарачку!..

Чаркі выпіты былі —
Серабрыстыя.
А назаўтра ўсе пайшлі
На пасты свае...

6

Вясельныя сціхлі прамовы.
Прыбраныя шлюбныя дары.
О, шчасце!
О, месяц мядовы —
Святло непаўторнай зары!

Ужо адцвілі на ўзбярэжжы
Пунсовыя краскі твае.
Каханне ж не ведае межаў
І ростаняў не прызнае.

Над Свіслаччу спелае лета
Пчаліны праносіла рой,
А Зося з універсітэта
На працу ішла той парой.

На вулцы ля самага дому
Пад вокнамі ружа цвіла.
І кветкай яшчэ невядомай
Пад сэрцам дачушка была.

Зліліся сцяблінкамі ў полі
Тры светлых, шчаслівых душы.
Ды бацьку і воіна Колю
Паслалі за Одэр служыць.

Туды без сям'і ён паехаў,
Яна разумела чаму.

Не проста якаясьці ўдеха
Служыць за мяжою яму.

Не толькі ад нашых жаданняў
Залежыць жыццёвы наш лёс.
Для Зосі было развітанне —
Той знічкай,
Што ўпала з нябёс.

Жыве хай сям'я маладая
І поўніцца шчасцем быццё.
Ды пошта цяпер палявая
Трывожна ўвайшла у жыццё.

7

На схіле даспелага лета
Адгрукаў апошні ўжо гром.
І шчодрая восень з палетак
Дастатак прыносіць у дом.

Здаецца, усё гэтак проста —
Ёсць праца, ёсць мама, сям'я.
Ды толькі раскідала ростань
Каханых па розных краях.

Зіма надышла нечакана,
На Зосіна сэрца лягла.
Нядаўна адзінай каханай
Яна тут для Коля была.

Пісаў, што на службе ў паходах
Ён цяжка па ёй затужыў.
І вось ужо болей паўгода
Ні слова не шле з-за мяжы.

Нярэдка з пярэдняга краю
Даходзілі весткі з журбой...

Даўно ўжо
У поспе мая
Апошні закончыўся бой...

Цяпер яе Коля там служыць
З сябрамі
У адзіным страі.
Не дзьмуць над акопамі сюжы
І ў тым, у далёкім краі.

А можа?
Уяўляецца Зосі
Грымоткі ў лясах палігон.
На танкі асыпала восень
Заходнімі зоркамі клён...

Зіма ж цяпер.
Ціха. Час мірны.
Хвілінку б знайшоў для пісьма...
А мо напісаць камандзіру,
Чаму доўга пісем няма?

Дасць візу —
Пабыць у тым краі,
Дзе муж.
Мо не дасць? А чаму?
Каханне! Яно пакарае,
Калі здрадзіш сэрцам яму.

8

Былая студэнтка працуе
Настаўніцай трэці ўжо год.
Сам лёс ёй спакой гарантуе,
Як птушцы, набраўшай палёт.

Вялікая радасць ёй, маці,
На шчасце дачку гадаваць.

Высокай пасады займаць ёй
Не трэба,
Адно — працаваць.

Павысілі Колю па службе,
Ужо — капітан малады.
Запомніла лета:
З ёй муж быў
Больш месяца разам тады.

У Мінску правёў адпачынак,
Страчаўся з юнацтвам сваім.
І не ганарыўся ён чынам,—
Яна ганарылася ім.

Расказваў пра Эльбу, пра Одэр,
Пра горад,
дзе службу ён нёс.

Казаў —
Будзе к Новаму году
Пад сонцам айчынных нябёс.

І вось Новы год наступае —
Не толькі самога няма,
А нават ліста.
Разглядае
Яго фотакартку.
З трыма
Вайсковымі ён медалямі
Стаіць каля танка свайго.
І шчыра, сардэчна вачамі
Яна абдымае яго.

З маленькай дачкой,
Што на ўлонні,
Любуецца мужам сваім...
Паклаўшы на плечы далоні,
Яна расставалася з ім.

Душой верыць хочацца Зосі,
Што будуць зноў разам, што ён...
Ды штосьці —
Ці, можа, здалося —
Нядобры ёй бачыўся сон:
Стаіць ля сцяны
Між дубровы,
Нібы перад нейкай скалой...
Сумуе.
Дзве маці-удовы
Сумуюць з унучкай малой.

Свякруха ўцяшае нявестку:
— О, моладзь!
Шчаслівыя вы.
Каб што, не дай бог,—
Далі б вестку.
Няма весткі —
Значыць, жывы.
Я знаю —
Не здатны мой Коля
Ніколі так проста забыць...
А Зосіна маці:
— Ніколі?
Усё можа, сваццейка, быць...

9

Яшчэ адзін год прагартала
Асенняя ў садзе імгла.
Для Зосі жыццё
Скрухай стала,
Якая на сэрца лягла.

Працуе і дома і ў школе —
За ўсіх і спрытней і жывей.
А словам у вочы хтось коле:
«Ёсць муж,
Ды без мужа жыве...»

Усе знаюць,
Што муж за мяжою,
Ужо двойчы вясенняй парой
Прывозіў сукенкі з сабою
І лялькі дачушцы сваёй.

Ды Зосі не трэба чужое,—
Свайму сваю часць аддае.
Нікому

не кажа пра тое,
Што Коля
забыў пра яе.

Адна толькі Іра —
Сяброўка,
З якой была побач пяць год,
Нібыта ўсё знае,—
Нялоўка
Сакрэту ёй выдаць свайго.

Жыве яна ў цэнтры сталіцы
На вуліцы з Зосяй адной.
Ды быццам чагосьці баіцца,
Бо стала хадзіць стараной.

Яшчэ пра студэнтку
Ірыну
Казалі:
«Наш магнітафон,
Пра ўсе яна знае навіны,
Усяму надае ўласны тон».

Яна мае гонар таксама,
Сукенкі мяняе штодзень,
Бо...
Бацька — прафесар.
А мама?
Не менш,
Чым прафесараў цень...

Казалі ва ўніверсітэце:

«Ірына

Як топне нагой —

Найлепшага хлопца на свеце

Звядзе ад дзяўчыны другой».

Ды толькі не можа паверыць,

Што Зося шчасліва жыве,

Што выйшла ж —

За афіцэра

І мужам законным заве.

Ірына аб тым не забыла,

Як ён на яе паглядаў.

Яна яму ўсмешкі дарыла,

А ён

Сэрца Зосі аддаў...

Што носіць на сэрцы Ірына —

Не ведае Зося аб тым.

А мо па агульных прычынах

Аднолькава горасна ім?

10

Адкуль жа ты, ліха, ўзялося,

Які цябе нёс папталён?

Нарэшце —

Чытае ліст Зося...

Жыццё ўсё

Пайшло пад адхон.

Намёк аб якімсьці разводзе:

«Так трэба. Іначай — ніяк...»

Снягі напрудвесні разводдзем

Шырокі размылі бальшак.

Вяртаньня свайго капітана

Чакала яна тры гады...

84

Услед за паштоўкаю таннай
З'явіўся і сам ён сюды,

У Мінск, бы інкогніта неяк,

Але не да жонкі сваёй...

У Зосіны вочы завая

Ударыла лютай зімой.

Хоць снежаньскі дзень і кароткі,

Ды плёткі адразу разнёс.

Ад «чорных сарок» адгалоскі

Пайшлі ад зямлі да нябёс:

Бы нейкі да Зосі мужчына

Прыходзіў,

Ёй нёс штосьці ў дар.

А мужу яна,

Як шыпына,

Дыхнула калючкамі ў твар.

Казалі, што Зосю да дому

Праводзіў якісь афіцэр...

І Зосі самой невядома,

За што ёй такі недавер?

Ірыне за нешта ўдалося

На Зосю пусціць хмарку зла.

За што ж?

Мо за тое, што Зося

Заўжды прыгажэйшай была?..

Усім цяпер стала вядома,

Што Коля вярнуўся дамоў.

Але не начуе ён дома,

Нібыта у прочкі пайшоў.

Ні жонцы сваёй, ні дачушцы

Нічога ён больш не прывёз...

85

У сэрцы схаваны пачуцці,
Не ўбачыць ніхто
Горкіх слёз.

Пайсці б, павітацца з нямілым,
З былым капітанам сваім.
Ды маці на ганку спыніла:
— Куды ты? Чаго?
Ліха з ім.

Шануй бацькі роднага гонар,—
Быў мужным у шчасці й журбе.
А муж твой!..
На чын ты ягоны
Наплюй.
Ён не варты цябе.

Не ведала гора прычыны,—
Яно ж не прыйшло
Проста так:
Усё гэта — штучкі Ірыны.
Абвергнуць іх трэба.
А як?

11

Быў чалавек каханню рады,
Што на душу само лягло.
І вось паверыў ён у здраду,
Якой зусім і не было.

Хто б'е з пляча ў каханне тое,
Нясе смугу душэўных ран?
Жыццё ў адчаі маладое.
Дык што з табою, капітан?

Чаму ты змог за час кароткі
Забыць і жонку і дачку?

Ці знаеш ты, каму за плёткі
Падаў сумленную руку?

Ці чуў, скуль недругі бяруцца
І як прыходзіць злыбда?
Ім часам мала канстытуцый
І справядлівага суда.

Ім ад хлусні на свеце лоўка
І есці хлеб, і спаць, і піць.
Былая Зосіна сяброўка
Ёй пачала па сэрцу біць.

Ды ёсць на свеце —
Шчасця бусел,
Ёсць ласка, шчырасць, дабрыня.
Не паддалася Зося скрусе
Ў чаканні радаснага дня.

Сябры з адной,
Той самай часці,
Дзе Коля тры гады служыў,
Знайшлі нячысціка ў напасці,
Што чорным воранам кружыў.

Спачатку нейкай таямніцай
Быў Коля.
Моўчкі ўсё курыў.
— О не, браток!
Так не гадзіцца.
Чаго сумуеш? Гавары!

Ты ж афіцэр.
Май волю, мужнасць,
Скажы,
што на тваёй душы?
Аднойчы хлопцы чаркі дружна
Ўзнялі ў гасціннае цішы.

І ад самога Коля ўзналі
Пра ўсё, што ён хаваў ад іх.
Ліст ад Ірыны прачыталі,—
Быў нечаканасцю для ўсіх.

«Люблю цябе,— пісала Колю,—
А Зося ўжо з другім твая...»
Душа заплакала ад болю —
Разбіта ўшчэнт яшчэ сям'я.

Заўважылі аднапалчане —
Стаў капітан, бы сам не свой.
— Якое ж гэта, брат, каханне,
Калі паверыў ты чужой?

Пры нас пішы,
Вось зараз, жонцы
І пажадай ёй добрых сноў.
Як лебедзь на заходзе сонца,
На бераг свой вяртайся зноў!

Мінулі тыдні з той размовы,
Палітай восеньскай імжой.
Быў тэрмін службы трохгадовы
У час закончан за мяжой.

Бывае ў свеце стрэч нямала,
Ды я не знаў яшчэ такой,
Якую Зося прычакала
З сваёй маленькаю дачкой.

Худы, разгублены, самотны
Вярнуўся Коля да яе.
Яна ў слязах.
— Не плач. Чаго ты?
І пра «грашкі» пачаў свае.

Яму сябры, што тут, у Мінску,
Жывуць даўно, з юнацкіх год,

Сказалі:
— Да Ірыны й блізка
Не падыходзь.

Наадварот —
Будзь ад яе далей,— казалі,—
Ірыне Брагінай не вер.
Мы самі ад яе ўцякалі,
Дык уцякай і ты цяпер.

А Зося!
Нібы лісцік клёну,
Ў вясны ўзяла ўсю прыгажосць.
Адну яе любі да скону
Такой,
Якой была і ёсць.

Ты не глядзі на жонку зверам,—
Сказалі,—
Знаем Зося мы! —
І ён на свой, на родны бераг
Вярнуўся зноў сярод зімы.

О, як далёка ты і блізка
Бываеш, шчасце — светлы лёс!..
Гушкаецца ўначы калыска
І свеціць мясячык з нябёс.

12

Да майскага сонца, да бору,
Што звоніць між іншых бароў,
Здалёку на Мінскае мора
Вярнуліся чайкі дамоў.

Свой бераг у іх, свае хвалі,
Што спалі зімой пад ільдом.
Адужаўшы дальнія далі,
Яны адшукалі свой дом.

На захад паўзмрок вечаровы
Ружоваю хмаркай плыве.
Вяртаюцца з пашы каровы,
Чуваць —
Сыта статак раве.

Як многа душа заўважае
Вясной чыстых фарбаў жыцця!
На ноч вадаём прыціхае
І чайкі на бераг ляцяць.

Кілімам вячэрняй зарніцы
Ўкрываюцца кветкі з расой.
І кожная птушка садзіцца
На дрэва сваё,
Ў домік свой.

У небе успыхваюць знічкі
І гаснуць у змрочнай цішы.
А сцэжкаю да электрычкі
Тры постаці ідуць,
Тры душы.

Дачушка, і тата, і мама,
Падышаўшы веснім цяплом,
Яны на свой бераг таксама
Ідуць начаваць, у свой дом.

Цяпер Коля Моніч маёрам
Нясе службу ў родных краях.
Я рады, што вечарам зорным
Канчаецца песня мая.

Якой можна меркаю змерыць
Любоў, як вось гэты прасцяг?
Любові заўжды трэба верыць,
Бо вернасць —
Аснова жыцця.

Адно —
Будзь заўсёды, як можна,
Далей ад чужога ўсяго...
Ды я заўважаю — трывожна
На сэрцы ў героя майго.

Гудуць электрычкі, машыны,
Ўсе едуць, ідуць — хто куды.
А ён не гадзіны — хвіліны
Ў жыцці сваім лічыць заўжды.

От зараз да роднае брамы
Ён прыйдзе з сваёю сям'ёй.
У часці, дзе службыць, таксама
Пратрубяць гарністы «адбой»...

Спаць будуць салдаты
Ў час гэты.
Хай сняцца ім добрыя сны,
Але за жыццё
Ўсёй планеты
Заўжды ў неспакоі яны...

І я падзяляю трывогу
На сэрцы ў героя майго.
Нялёгкаю выбраў дарогу,
Ды гонар і чэсць для яго —

Прайсці праз няўдачы, сумненні,
Калі нават хлусяць табе.
Але ты нідзе на імгненне
Не здраджвай жыццю, барацьбе.

Ва ўсім твая праўда і вера
Пад сцягам тваёй праваты.
Вярнуліся чайкі на бераг, —
Дахаты вяртайся і ты.

Студзень — лістапад 1982

Пачуцці з імёнамі зверыць
 Хачу я для песень сваіх:
 Ёсць Любы, Надзеі і Веры,
 Што мілыя, мабыць, для ўсіх.
 Адно ж я імя ў сваім сэрцы
 З юнацтва нясу праз гады.
 Нібыта салдат на паверцы,
 Яго паўтараю заўжды.
 Яно для мяне зьяе зоркай,
 Расінкай гарыць на зары,
 Крынічкай журчыць пад узгоркам,
 Чарнічкай іскрыцца ў бары.
 Красуецца жытам на полі,
 Пялёсткамі ў садзе кіпіць,
 З маёй заручоная доляй,
 Натхняе любіць і тварыць.
 Яно для мяне — і мой люты,
 Вада і віно, хлеб і соль.
 Яно — мая радасць і смутак,
 Любоў мая, шчасце і боль.
 Нібыта вясною зямля ўся,
 Святлее ў душы пачуццё.
 Яно — ты, чытач, здагадаўся —
 Паходзіць ад слова —
Жыццё!

ЗМЕСТ

ПАРОГ

*** Не ўсе мы на купал рэйстага...	5
*** Ад часу бронзавымі сталі...	6
Сталінградская балада	6
Сустрэча	11
Не страляйце ў неба!	12
У той дзень...	13
Эльбрус	14
Балада агню	15
Пралескі	16
Даліна гейзераў	17
Сповідзь маладога байца	17
Гаворыць зямля	18
Навагодняе пасланне	19
Лебедзі	20
*** Былі мы злосныя, як д'яблы...	21
Нагасакі — Нью-Йорк	21
Святло і цемра	23
Колікі	24
*** Сонца заходзіць за сосны...	25
Па дарозе дамоў...	25
*** Золак свеціцца бялёсы...	26
Самшытавы кій	27
Сляпая чонка	28
Ліст з Пяцігорска	29
Кубанская казачка	30
Настальгія	31
Роздум	33
На цеплаходзе «Сергей Есенин»	35
У старажытным замку	36

Непрачытаны ліст	39
Вяршыня	40
Цхалтубскі снежань	40
Мурашы	41
Чурчхэла	42
*** Рассыпаю дробныя зярняткі...	43
*** Другія суткі мне дарога...	44
Адыходзяць ветэраны	45
Гонар Беларусі	46
На радзіме паэта	47
Героі Якуба Коласа	48
Мой салдат дарагі (песня)	49
*** У вірлівым цячэнні імчацца гады...	50
Вуліца друга	52
Пасланне ў Сусвет	53
На манеўрах	54
Дзедава ўсмешка	56

ПАМЯЦЬ

Прадчуванне	59
Пялёткі руж	60
*** Куст купаецца ў сонечным маі...	61
*** Заходзіць месяц у дом...	61
Люстра	62
Восень	63
Неспакой	63
*** Ты спіш у глыбіні таемнай...	64
Лісты ад каханай	65
Чайкі ляцяць на бераг (паэма)	69
*** Пачуцці з імёнамі зверыць...	92

Прыходзька П.

П 85 Парог памяці: Вершы, балады, паэма.—

Мн.: Маст. літ., 1983.— 94 с., іл.

40 к.

Новая кніга лірыкі Пятра Прыходзькі «Парог памяці» — працяг той жа тэмы, якой паэт прысвяціў многія свае творы,— мужнасць, гераізм савецкіх людзей, любоў да Радзімы, шчырасць дружбы, кахання.

Паэма «Чайкі ляцяць на бераг» прасякнута глыбокім пачуццём павагі, любові да свайго краю, яго прыроды, блізкіх і родных людзей.

4702120200—157 67-84
П М 302(05)—83

ББК 84Бел 7
Бел 2

ПЕТР ФЕДОРОВИЧ ПРИХОДЬКО

ПОРОГ ПАМЯТИ

Стихи, баллады, поэма

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»
На белорусском языке

Рэдактар Р. М. Яўсееў
Мастак Ю. К. Зайцаў
Мастацкі рэдактар А. М. Малышава
Тэхнічны рэдактар Г. П. Тарасевіч
Карэктар Т. В. Трубач

ІБ № 2039

Здадзена ў набор 28.06.83. Пады. да друку
24.10.83. АТ 21207. Фармат 75×90¹/₃₂. Папера
друк № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі
друк. Ум. друк. арк. 3,75. Ум. фарб.-адб. 3,98.
Ул.-выд. арк. 3,87. Тыраж 4000 экз. Зак. 3822.
Цана 40 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаў-
нага камітэта БССР па справах выдавецтваў,
паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск,
праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга па-
ліграфкаамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005,
Мінск, Чырвоная, 23.